МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

- Документът е утвърден със Заповед № РД09-5906/ 28.12.2017 г. на министъра на образованието и науката
- Документът се състои от две основни части:

1. Първата част е информативна и разяснява понятията **„насилие“** и **„тормоз“**
2. Втората част разглежда цялостната политика за сигурна образователна среда – превенция и интервенция в случай на насилие и тормоз

КАКВО Е НАСИЛИЕ?

- **„Насилие“** над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие,
- пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или
- вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което
- може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.

КАКВО Е НАСИЛИЕ?

- **„Физическо насилие“** е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание, без разстройство на здравето.
- **„Психическо насилие“** са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подиграване, отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, да осигури подходяща подкрепяща среда.

КАКВО Е НАСИЛИЕ?

- **„Сексуално насилие“** е използването на дете за сексуално задоволяване.
- **„Пренебрегване“** е неуспехът на родителя, настойника и попечителя, да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.

КАКВО Е ТОРМОЗ?

- **Тормозът** е специфичен вид насилие сред децата и е сред най-неуловимите форми на агресивно поведение и насилие. Но не всеки акт на насилие е тормоз.
- Случаите на тормоз се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни. Тормоз е „повтарящи се във времето негативни действия от страна на един или повече деца, когато някой умишлено причинява или опитва да причини травма или дискомфорт на друго дете чрез физически контакт, чрез думи или по друг начин.“

ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ТОРМОЗА:

- 1. Злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
- 2. Извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира;
- 3. Повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на насилие.

ПРОЯВИ НА ТОРМОЗ:

- **Физически тормоз,** например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне;
- **Психически тормоз,** например, подмятане, подиграване, закачане, обиди, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на личните вещи. Когато е в група – под формата на изолиране, игнориране, изключване от групови дейности, избягване, одумване и разпространение на злобни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз.

ПРОЯВИ НА ТОРМОЗ:

- **Сексуален тормоз** – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унизителна или обидна обстановка.

ПРОЯВИ НА ТОРМОЗ:

- „Кибер насилие“ и „Кибер тормоз“ са насилие и тормоз, които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства. Включват създаване и разпространение на обидни, заплашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на детето или го унижават: снимането на дете с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис без негово съгласие, кражба на самоличност/профили, обиди, разпространение на слухове в социалните мрежи и др.

Разлики между тормоз и закачки или игра между децата

- Ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите то най-вероятно става дума за игра.
- Ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз.

Разлики между тормоз и закачки или игра между децата

- Ако детето/ученикът не се чувстват добре от закачките и подигравките, тогава поведението може да е тормоз.
- Ако детето/ученикът, към когото са отправени подигравките, поиска от другото дете да спре и той или тя не спират да се подиграват, тогава става въпрос за тормоз.
- Ако детето/ученикът, който дразни, продължава да дразни или дразни отново и отново, това е тормоз.

Разлики между тормоз и закачки или игра между децата

- Ако дразненето е за нещо, което детето/ученикът не може да промени (височина, носене на очила, тегло, способност да чете, атлетически способности и пр.), тогава може да е тормоз.
- Ако има и други хора наоколо, които наблюдават ситуацията и се окуражават или се присъединяват към ситуацията на подигравки, това е тормоз.
- Ако едното дете е по-силно или по-популярно, по-голямо на възраст или по- властно, това може да е тормоз.

Разлики между тормоз и закачки или игра между децата

- Ако се касае просто за приятелска игра, учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз, е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описани в механизма.

Признаци, по които може да се разпознаят насилието и тормозът:

- различни по вид и цвят натъртвания;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите;
- безпокойство и крайности в поведението;
- лоша представа за себе си – децата смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест;
- влошаване на здравословното състояние;
- детето може да стане затворено и изолирано;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта;
- бягане и криене, загуба на доверие, неучастие в общите занимания, ниска самооценка;

ЗАКРИЛА

- Според чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето «всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила».

ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ

ДГ разработва и прилага цялостни политики за:

1. Подкрепа за личностно развитие на детето
2. Изграждане на позитивен организационен климат
3. Утвърждаване на позитивна дисциплина
4. Развитие на общността на ДГ

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Основни цели на политиката за превенция и интервенция на насилието са:

- Да създаде позитивна култура и климат в ДГ;
- Да повиши осведомеността на всички участници в процеса на предучилищното образование, че насилието е неприемливо поведение;
- Да разработи система за превенция, която създава условия за превантивна работа с групата и включва децата в образователни дейности, работилници, които да ги запознават с различните форми на насилие и тормоз, да възпитават уважение и толерантност към различията, етика на взаимоотношенията, кое поведение е приемливо и кое - не, как да се реагира на неприемливо поведение, др.
- Да създаде система за интервенция - правила и процедури във връзка с всяка една проява на насилие и тормоз, вкл. по отношение на идентифициране, сигнализиране и проследяване на ефективността от дейностите;
- Да създаде система за предоставяне на подкрепа за пострадалите и въвлечените в ситуациите на насилие и тормоз;
- Да развие устойчива система за изграждане на капацитет у всички участници в образователния процес под формата на обучителни дейности, механизми за сътрудничество с други, външни за ДГ служби, организации или институции и др.

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

ДЕЙНОСТИ ПО ПРЕВЕНЦИЯ

Действия на ниво ДГ:

- **Създаване на Координационен съвет** с ясни функции и делегирани отговорности, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с насилието и тормоза.
- **Изготвяне на План за превенция и интервенция на насилието и тормоза**. Планът за изпълнение се изготвя и реализира от **Координационния съвет** и се утвърждава от директора с продължителност от една учебна година, като се актуализира в началото на всяка учебна година.
- **Оценка на ситуацията.** Оценката се организира от ръководството на ДГ и се осъществява от координационния съвет в началото на учебната година. Резултатите от оценката и наличието на проблем се представят от координационния съвет и се обсъждат на тематичен педагогически съвет.

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ ПО ПРЕВЕНЦИЯ НА НИВО ДГ:

- Създаване на етичен кодекс на общността в детската градина;
- Създават се единни правила, които са част от Правилника за дейността на ДГ;
- Запознаване на цялата общност в детската градина с определението, проявлението и последиците от насилието и тормоза
- Повишаване квалификацията на педагогическия персонал

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ ПО ПРЕВЕНЦИЯ В ГРУПАТА:

- Изработване на правила на групата и поставянето им в групата;
- Тематични дискусии по темата за насилието и тормоза;
- Обсъждане на въпроси, които вълнуват или смущават децата;
- Разиграване на ситуации, тяхното обсъждане и осмисляне;
- Създаване на модели за ненасилствени отношения и поведение;
- Провеждане на тематични родителски срещи.

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

ДЕЙНОСТИ ПО ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НИВО ДГ – включват се в Годишния план за дейността на ДГ

Включват:

- Водене на **дневник със случаи и процедури за управление на информацията**. В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на второ и трето ниво според приетата класификация (Приложение 1), при които е необходима и намесата на координационния съвет
- Иницииране на работа по случай, включително насочване на случая към други служби. При случаи от трето ниво, както и по преценка при случаи от второ ниво, незабавно се уведомява Дирекция „Социално подпомагане" (Отдел „Закрила на детето") и/или полицията.

Всеки служител в ДГ е длъжен при установяване на случай на насилие и тормоз незабавно да уведоми директора.

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Класификация на формите на насилие и тормоз и предприемане на съответни действия:

Първо ниво

Нарушаване на правилата.

Ситуациите от първо ниво не се регистрират в дневника

Второ ниво

Повтаряне на едни и същи нарушения на правилата или насилие с по-сериозни последици – тормоз. **Ситуацията на тормоз се вписва в дневника.**

Трето ниво

Системна злоупотреба, както и ситуации, в които съществува опасно за живота и
здравето за който и да е от участниците в ситуацията.
Ситуациите на тормоз от трето ниво се описват в Дневника.

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

ДЕЙНОСТИ ПО ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НИВО ГРУПА

- Обсъждане между децата и учителя на групата с цел изясняване на възникнал проблем, влиянието върху всички участници и свидетели, последствията, както и възможните решения;
- Съвместни действия между учители на групата и психолог и други външни специалисти.

/Може да се организират допълнителни занятия с цялата група с подкрепата на психолог или друг външен за ДГ специалист./

- Използване на посредник при разрешаване на конфликта.
- Провеждане на тематична родителска среща.

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Ръководството на ДГ е необходимо да осигурява:

- ежегодно обучение на служителите по теми, свързани с насилието и тормоза;
- обучени специалисти за интервенция в ситуации на тормоз в институцията, а при липса на такива да се обърне към външни за институцията специалисти, които са обучени за интервенция в ситуации на тормоз;
- информация, материали по темата за насилието и тормоза в ДГ.

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Прекратяване на ситуация на насилие и тормоз /насоки за интервенция/

- в случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно
- не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. Фокусът на интервенцията трябва да бъде насочен към децата- свидетели на насилието, към средата, а не към активните участници и потърпевшите в ситуацията на насилие. Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата или да се наложи друга предварително съгласувана мярка.

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Подход за възстановяване на щетата - възстановяване на щетата е принцип, който предполага, че хората правят грешки. Грешките следва да бъдат поправени. Най-добре е този подход да се приложи от учителя/психолога.

- като първа стъпка учителят изслушва детето. Не е желателно детето да се изслушва съвместно с потърпевшото дете
- ключов момент във възстановяването на щетата е, че учителят разговаря с детето, а детето само предлага как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово предложение трябва да се съгласи и детето, което е потърпевш от насилието
- след изясняване на ситуацията и постигане на договорености, учителят за определен период от време проследява поведението на децата и дава обратна връзка

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Насоки за интервенция

Действия при инцидент, криза или при повторна ситуация на насилие или тормоз

При повторна ситуация на насилие или когато има случай на инцидент или криза се следват предписанията от механизма, описани в Приложение 1. Класификация на формите на тормоз и предприемане на съответни действия.

Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността Насочването на детето и неговите родители към консултация и психологическа работа следва да се осъществява от психолога, педагогическия съветник или ако няма такъв - от учителя на групата. Насочващият трябва да е запознат с услугите в общността и да даде пълна и конкретна информация на родителите за възможните услуги и програми.

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Насоки за интервенция

Действия при насилие на дете срещу член на екипа на ДГ

- Действието се прекратява незабавно от възрастен, който е в близост до мястото на извършеното насилие
- Оказва се помощ, в случай че има пострадал/пострадали
- Детето трябва да бъде отделено с оглед на възстановяване на сигурността. Отделянето на детето може да бъде временно до успокояването му, осъществява се психологическо консултиране/кризисна интервенция
- Уведомяват се родителите на детето
- С детето започват дейности за установяване на причините, изясняване на ситуацията, оценка на проблема. С него задължително разговаря психолог или педагогически съветник. Последният дава становище след оценката на проблема и поведението за целите на вземането на решение за последствията от педагогическия съвет

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Насоки за интервенция

Действия при насилие на възрастен срещу дете/ученик

- При насилие на възрастен над дете незабавно се подава сигнал към ОЗД и/или полицията и се свиква Координационния съвет за дете в риск
- Образователната институция извършва последователни действия - описани в Приложение 3: Кога, кой и къде може да подава сигнал за дете в риск?
- С пострадалото дете разговаря психолог или педагогически съветник, който прави оценка и изготвя становище

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Кога, кой и къде може да подава сигнал за дете в риск

Кога се подава сигнал за дете в риск?

- Във всички случаи, когато някому стане известно, че дете се нуждае от закрила - чл. 7 от Закона за закрила на детето

Кой подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

- При идентифициране на случаи на насилие и тормоз на деца директорът на ДГ следва да бъде незабавно уведомен. От страна на ДГ сигналът се подава от директора.
- Всеки член на ДГ, който е станал свидетел на ситуация на насилие и тормоз, е длъжен незабавно да уведоми ОЗД (*отдел Закрила на детето*) и/или полицията.
- В случай на подозрение за ситуация на тормоз, всеки служител в ДГ може да проведе консултация, като се свърже с Националната телефонна линия за деца и разговаря с консултант на телефон: 116 111, а в ситуации на кибернасилие и кибертормоз - с Националния център за безопасен интернет на телефон: 124 123 или чрез сайта: www.safenet.bg

ДОБРОТО ПАРТНЬОРСТВО Е КЛЮЧ КЪМ УСПЕХА!

...да продължим...